

Η πολυτροπική εικόνα ως μέσο προώθησης της ενσυναίσθησης των μαθητών στο μάθημα της Ιστορίας μέσω της χρήσης των Τ.Π.Ε στο Δημοτικό σχολείο

Παπουτσή Χαρά¹, Ποταμιάς Γεώργιος²

¹ Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, κάτοχος Μεταπτυχιακού Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής, Π.Τ.Δ.Ε Αθηνών
xara.papoutsi@yahoo.com

² Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Π.Τ.Δ.Ε Αθηνών
giogeo_gr@yahoo.co.uk

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα να εσωτερικεύει κανείς το ρόλο του άλλου και να υιοθετεί εναλλακτικές προοπτικές για τον εαυτό του. Η ενσυναίσθηση δίνει τη δυνατότητα να καταλαβαίνουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματα των άλλων δημιουργώντας γερές ανθρώπινες σχέσεις. Από τους βασικούς σκοπούς της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης με διάφορους τρόπους στα μαθήματα, όπως και στο μάθημα της Ιστορίας.

Ένας τρόπος είναι μέσω της χρήσης των ΤΠΕ καθώς αυτή έχει άμεση επίδραση στη μνήμη και τη σκέψη του μαθητή. Ο εκπαιδευτικός μπορεί, θέτοντας τις κατάλληλες ερωτήσεις και εφαρμόζοντας συγκεκριμένες στρατηγικές και δραστηριότητες μέσω των ΤΠΕ, να συμβάλει στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης. Με αυτόν τον τρόπο ο μαθητής θα βιώσει τα συναισθήματα των προσώπων και των καταστάσεων που απεικονίζονται κατανοώντας πληρέστερα το περιεχόμενό της αλλά και το ιστορικό γεγονός. Τέλος μέσω της προτεινόμενης δραστηριότητας του άρθρου θα συνειδητοποιήσει όχι μόνο τα δικά του συναισθήματα αλλά και τα συναισθήματα των συμμαθητών. Σε αυτή την προσέγγιση η εικόνα και η χρήση των ΤΠΕ αναδεικνύονται ως βασικά εργαλεία για την αναθεώρηση και την αναμόρφωση του σχολικού ήθους στο διδακτικό αντικείμενο της Ιστορίας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: πολυτροπικότητα, ΤΠΕ, ενσυναίσθηση, εικόνα, Ιστορία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρακαλούνται οι εισηγητές να ακολουθήσουν πιστά τις οδηγίες μορφοποίησης των εισηγήσεων. Το αρχείο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως υπόδειγμα προκειμένου να διευκολυνθεί σημαντικά το έργο των συγγραφέων.

Με την εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας νέες προκλήσεις αλλά και δυνατότητες εμφανίστηκαν στο πεδίο της Διδακτικής της Ιστορίας. Ιδιαίτερα η πολυτροπική προσέγγιση δίνει ιδιαίτερη σημασία στον τρόπο διδασκαλίας και όχι στο μέσο, ώστε να προσδώσει ένα ολιστικό μοντέλο διαχείρισης των πολλαπλών μέσων που πια έχει στη διάθεσή του ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός. Τα μέσα αυτά με σωστό συνδυασμό και χρήση μπορούν να

καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση μέσα από ένα πολυτροπικό συνδυασμό των πολλαπλών τρόπων διδασκαλίας που πια έχει τη δυνατότητα να χειριστεί ο εκπαιδευτικός.

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών προκύπτουν και νέες προκλήσεις για το χώρο της διδακτικής της Ιστορίας με ιστορικούς να θεωρούν ότι το επιστημολογικό πρότυπο και η έννοια της αλήθειας πρέπει να αλλάξουν εάν το ιστορικό αφήγημα του παρελθόντος πρέπει να συνεχίσει να προκαλεί το ενδιαφέρον του κόσμου και κυρίως των μαθητών.

Η πολυτροπική θεωρία μέσω της προσπάθειας ερμηνείας της διατροπικής και πολυτροπικής διάδρασης δίνει μια ολιστική προσέγγιση στην ανάλυση των πολυμεσικών εφαρμογών δίχως να δίνει βάρος σε έναν από τους τρόπους παρουσίασης των σημειωτικών δεδομένων μέσω αυτών των εφαρμογών (Βακαλούδη, 2003 ·Κουνέλη, 2007 ·Leander & Vasudevan, 2009 ·Μαυροσκούφης, 2010). Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν αναδεικνύεται :

- Το πολυτροπικό αφήγημα ως διαδραστική προσέγγιση του παρελθόντος.
- Το υπερκείμενο ή υπερμέσο ως πολυτροπικό μέσο κριτικής επεξεργασίας του ιστορικού υλικού.
- Η εικονική πραγματικότητα ως πολυτροπική μορφή βιωματικής διδασκαλίας.

Υπάρχουν όμως σημαντικά ερωτήματα και κίνδυνοι για την εκπαίδευση μέσω των νέων τεχνολογιών όπως:

- Η γνώση κινδυνεύει να χαθεί στην πληθώρα των πληροφοριών.
- Η προσομοιωμένη πραγματικότητα δεν είναι η ίδια η πραγματικότητα και υπάρχει ο φόβος της σύγχυσης για τους μαθητές- χρήστες.
- Δεν υπάρχουν αξιολογικά ουδέτερα προϊόντα των νέων τεχνολογιών. Δηλαδή τα νοητικά προϊόντα της τεχνολογίας υπόκεινται σε μια πολυτροπική υποκειμενικότητα ανάλογα με το περιβάλλον συγκείμενο
- Ο πολλαπλός πλούτος των τρόπων του μηνύματος μπορεί να επισκιάζει το περιεχόμενο.
- Ο μηχανισμός πλοήγησης στο ηλεκτρονικό υλικό μπορεί να υποκαταστήσει τη μεθοδολογία ερευνητικής προσέγγισης του ιστορικού υλικού.
- Υπάρχει έντονη αμφισβήτηση της ξένης προς την ανθρώπινη φύση ηλεκτρονική επικοινωνία.

Ιδιαίτερα βέβαια για τον τομέα της παιδαγωγικής επικοινωνίας στο μάθημα της Ιστορίας, που βρίσκεται στην καρδιά του σχολικού ήθους και αποτελεί βασικό αντικείμενο της κοινωνικής, πολυτροπικής θεωρίας εγείρονται βασικά ερωτήματα σχετικά με:

- Τις κοινωνικές επιπτώσεις της αντικατάστασης των φυσικών επικοινωνιακών λειτουργιών στην τάξη με απρόσωπα τηλεπικοινωνιακά εργαλεία.
- Την «κοινωνικότητα» της επικοινωνίας χωρίς τη φυσική παρουσία και προσωπική παρουσία των ατόμων.
- Την ικανοποίηση από την αναζήτηση και κατασκευή της γνώσης ως κοινωνικό αγαθό χωρίς την επικοινωνιακή αντίθεση και παραδοσιακή φυσική αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων.

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ, Η ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ

Η σύγχρονη πολυτροπική εκπαιδευτική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία τριών κυρίων κατευθύνσεων: τα πολυμέσα (πολυμεσικά κείμενα-προγράμματα- διαδικτυακές εφαρμογές κλπ), την εικονική πραγματικότητα αλλά και την τεχνητή νοημοσύνη (Παναγιωτακόπουλος κ.α.2003).

Πολυμέσα (multimedia) είναι ο κλάδος των νέων τεχνολογιών που ασχολείται ανάπτυξη και ψηφιακή παρουσίαση πολυτροπικών δεδομένων με τη βοήθεια της πολλαπλής διαχείρισης της πληροφορίας. Δηλαδή έχουμε τη συνδυασμένη διαδραστική παρουσίαση δεδομένων που εμπεριέχουν ήχο, κείμενα, γραφικά, εικόνα και βίντεο (κινούμενη εικόνα). Εφαρμογές των πολυμέσων στην Ιστορία είναι τα διάφορα εκπαιδευτικά λογισμικά, οι σελίδες στο διαδίκτυο, αλληλεπιδραστικά τηλεοπτικά προγράμματα, παιχνίδια μέσω του υπολογιστή και άλλα.

Μια από τις σημαντικότερες θεματικές της σύγχρονης Διδακτικής της Ιστορίας βέβαια, είναι η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών ώστε να αποτελέσουν ένα άμεσο δίαυλο επικοινωνίας με την ιστορική γνώση και έρευνα. Με βάση την αρχή της διδακτικής μετατόπισης μετασχηματίζοντας τις αρχές του γνωστικού αντικείμενου σε διδακτικό αντικείμενο. Με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών τα όρια του πεδίου του μαθήματος διαγράφονται προσεγγίζοντας το αυθεντικό επιστημολογικό της προφίλ. Η ιστορική εκπαίδευση σήμερα διαλέγεται με την ψηφιακή επανάσταση για την πολυτροπική προσέγγιση της ιστορικής γνώσης(Κουνέλη, 2007).

Ο ιστορικός μελετητής αλλά και ο μαθητής και ο διδάσκων της Ιστορίας πια είναι πλέον αντιμέτωπος με την ανεξάντλητη πολυτροπική πηγή διερεύνησης της πληροφόρησης αλλά και της επικοινωνίας. Η απεριόριστη διαδικτυακή ή μη πρόσβαση σε αρχεία και πληροφορίες, βιβλιοθήκες, μουσεία αλλά και ψηφιοποιημένα περιβάλλοντα ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος καθώς και η αυτοματοποιημένη σχεδόν δυνατότητα επεξεργασίας, οργάνωσης και διαχείρισης του ιστορικού υλικού, σε συνδυασμό με τη φιλικότερη και πιο άμεση δυνατότητα ανταλλαγής απόψεων και επικοινωνίας με ευνοϊκότερους όρους απ' ότι στο παρελθόν με συναδέλφους και άλλους ερευνητές ή μαθητές, παρέχει πια στον ιστορικό μια πολυτροπική προσέγγιση της ιστορικής γνώσης και πληροφορίας στο σύγχρονο ψηφιακό κόσμο(Lemke, 2009 ·Jewitt, 2009 ·Μαυροσκούφης, 2010).

Πολύ σημαντική είναι η θέση της πολυτροπικής προσέγγισης στην οπτική «στροφή» της σύγχρονης ιστοριογραφίας(Μαυροσκούφης, 2010). Η οπτική στροφή στην Ιστορία χαρακτηρίζεται η «στροφή» της σύγχρονης ιστοριογραφίας με τη βοήθεια της ψηφιακής νέας τεχνολογίας στην οπτική αναπαράσταση του παρελθόντος σύμφωνα με τις αρχές ότι:

- Οι αναπαραστάσεις από το παρελθόν διαμορφώνεται από την οπτική του παρόντος (υιοθέτηση- αλλαγή- απόρριψη του πατροπαράδοτου παρελθόντος)
- Η επιδίωξη πρόβλεψης του μέλλοντος εμπερικλείει και την ανάγνωση του παρελθόντος(Κουνέλη, 2007).

Στόχος λοιπόν της πολυτροπικής έρευνας είναι η σημειωτική ανάλυση των τρόπων, των πηγών, της ανεκτικότητας και των συγκεκριμένων οπτικής αναπαράστασης και αναπλαισίωσης του παρελθόντος υπό το πρίσμα των ψηφιακών εφαρμογών και της νέας τεχνολογίας, κυρίως της εικονικής πραγματικότητας.

Με την είσοδο των νέων τεχνολογιών και την ψηφιοποίηση των διάφορων πηγών (εικόνα, ήχος, βίντεο) η ψηφιακή τεχνολογία καθιερώθηκε πια ως βασικό εργαλείο της

ιστορικής έρευνας(Lacey 1998). Τα εργαλεία των νέων τεχνολογιών επίσης είναι αφορμή για τη δημιουργία ενός καινοτόμου παιδαγωγικού, πολυτροπικού πλαισίου για τη διδασκαλία της Ιστορίας προσφέροντας:

- Αμεσότερη και ευκολότερη πρόσβαση των μαθητών σε ιστορικές πηγές (ψηφιακό αρχείο: εικόνα, ήχος, βίντεο)
- Καλύτερη και αμεσότερη οργάνωση, επεξεργασία και αποθήκευση των πληροφοριών, σημειωτικών πηγών.
- Ρεαλιστικότερη και συναισθητική αναπαράσταση των σύνθετων ιστορικών εννοιών με πολλαπλούς τρόπους (πολυτροπικότητα) (Κουνέλη, 2007)

Για την προώθηση βέβαια της ψηφιακής επανάστασης σε μια χώρα επιδρούν παράγοντες όπως: α) η κουλτούρα, β) η ικανότητα διάχυσης της τεχνολογικής καινοτομίας γ) η οικονομική ανάπτυξη δ) η δυνατότητα λογοδοσίας των επίσημων μηχανισμών (Κουνέλη, 2007).

Πολύ σημαντική για την ιστορική πολυτροπική έρευνα είναι η ανάπτυξη του διαδικτύου, καθώς:

- Η μαζική μεταφορά αρχείων στο διαδίκτυο που αποτελούν και τη βάση ιστορικής έρευνας.
- Η δυνατότητα ψηφιοποίησης εικόνων και ήχων παρέχει στους ιστορικούς νέες προοπτικές πολυτροπικής ιστορικής γραφής που αναβαθμίζει τη σημασία των μέσων αναπαράστασης τα οποία αποτελούν πια τα μέσα από τα οποία η ιστορία βιώνεται στο παρόν(π.χ. ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ)
- Η δυνατότητα της εξ' αποστάσεως άμεσης διεπαφής (εικόνα, ήχος, βίντεο) μεταξύ ιστορικών ερευνητών, καταργεί τους φυσικούς περιορισμούς.
- Συγκροτείται ένας καινοτόμος χώρος δημοσίευσης πολυτροπικών ιστορικών έργων ο οποίος είναι μεν ανεξάντλητος αλλά πολλές φορές δύσκολα ελέγξιμος. Ίσως να είναι και από τους τελευταίους μη λογοκριμένους χώρους δημοσίευσης(Κουνέλη, 2007).

ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕΣΩ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ.

Οι δυνατότητες των ΤΠΕ και ειδικότερα της εικόνας για την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας είναι αναγνωρισμένες, καθώς υποστηρίζονται από ερευνητικά δεδομένα. Είναι χρήσιμα εργαλεία και εποπτικά μέσα που μπορούν να στηρίξουν με τον καλύτερο τρόπο τη διδασκαλία μαθημάτων στην Ιστορία, συμβάλλοντας στην επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί και καθιστώντας την όλη διδακτική πράξη περισσότερο προσιτή και ενδιαφέρουσα.

Πέρα από τη διδακτική πλευρά ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της εικόνας, αλλά και του βίντεο, είναι ότι μέσα από την επεξεργασία τους καλούν το μαθητή να τα προσεγγίσει ενσυναισθητικά, καθώς εγγίζουν όχι μόνο το γνωστικό αλλά και το συναισθηματικό και ψυχικό κόσμο του παιδιού. Ένας από τους παλαιότερους εννοιολογικούς ορισμούς που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί για την ενσυναίσθηση είναι αυτός του G. Mead (1934), σύμφωνα με τον οποίο «ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα να παίρνει κανείς το ρόλο του άλλου και να υιοθετεί εναλλακτικές προοπτικές σχετικά με τον εαυτό του». Ο Piaget (1932/1965) χαρακτήρισε την ενσυναίσθηση ως μια γνωστική διεργασία που έχει να κάνει με τη δυνατότητα ενός ατόμου να παίρνει το ρόλο του άλλου (Στάλικας 2004: 23-24). Ο ψυχαναλυτής Heinz Kohut θεωρεί ότι η ενσυναίσθηση αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο που μας επιτρέπει να αυξήσουμε την κατανόησή μας όσον αφορά στους άλλους ανθρώπους.

Σύμφωνα με τον Kohut η ενσυναίσθηση μας δίνει τη δυνατότητα να καταλαβαίνουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματα των άλλων και να δημιουργούμε με αυτό τον τρόπο γερές ανθρώπινες σχέσεις (Berman 2004).

Ο μαθητής μελετώντας μια εικόνα που την έχουμε προβάλλει στην οθόνη του υπολογιστή ή στον προβολέα, στην προκειμένη περίπτωση μια ιστορική εικόνα, μπορεί, με τη βοήθεια του δασκάλου, να έρθει σε επαφή με το συναισθηματικό της κόσμο, να βιώσει τα συναισθήματα των προσώπων και των καταστάσεων που απεικονίζονται κατανοώντας με αυτό τον τρόπο πληρέστερα το περιεχόμενό της και συνακόλουθα το ιστορικό γεγονός. Οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις των απεικονιζόμενων προσώπων, η επικοινωνία μεταξύ τους και οι σχέσεις με τα πράγματα, τα χρώματα που έχουν επιλεγεί, ο χώρος και ο τόπος που απεικονίζεται και το πώς συνδέεται με τα πρόσωπα, μπορούν όλα αυτά να συμβάλλουν, ώστε να αναγνωσθεί καλύτερα η εικόνα, να δημιουργηθεί επικοινωνιακός διάλογος, να κατανοηθεί το ιστορικό γεγονός που προβάλλεται και να βιώσει ο μαθητής συναισθήματα.

Αυτό είναι εφικτό και στην παρουσίαση ενός βίντεο ή στην προβολή μιας ταινίας μικρού μήκους όπου και πάλι οι μαθητές δύνανται να κληθούν, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, να μελετήσουν ένα απόσπασμα όχι μόνο για την ιστορική του κατανόηση αλλά και για την ενσυναισθητική του προσέγγιση αναλύοντας με αυτό τον τρόπο τα πρωταγωνιστικά πρόσωπα και βιώνοντας και οι ίδιοι συναισθήματα.

Με την παρουσίαση της εικόνας – βίντεο στο μάθημα της Ιστορίας οι παρατηρητές – μαθητές εμφορούνται από ποικίλα συναισθήματα. Παρατηρώντας την εικόνα - βίντεο, προσπαθούν εισχωρώντας ενσυναισθητικά να έρθουν στη θέση των εικονιζόμενων προσώπων, να καταλάβουν, να νιώσουν και να ερμηνεύσουν τα συναισθήματα αυτών, ώστε να κατανοήσουν το περιεχόμενό της, το ιστορικό γεγονός ή πρόσωπο που προβάλλεται και να συζητήσουν πάνω σε αυτό. Οι μαθητές με αυτό τον τρόπο βιώνουν συναισθήματα και ενεργοποιείται παράλληλα και η διαδικασία της ενσυναίσθησης.

Μέσα από τη διερεύνηση αυτή, ο μαθητής συνειδητοποιεί τα δικά του συναισθήματα, βελτιώνεται στο να αναγνωρίζει ένα συναίσθημα όταν το αισθάνεται, να το κατονομάζει και αποκτά και μεγαλύτερη ικανότητα κατανόησης των αιτιών των συναισθημάτων. Διακρίνεται από συναισθηματική αυτοεπίγνωση και μαθαίνει καλύτερα τον εαυτό του. Προϋπάρχοντα συναισθήματα και σκέψεις συμβάλλουν στην προσέγγιση της εικόνας - βίντεο, αλλά και εμπλουτίζονται, αναθεωρούνται και επεκτείνονται.

Επιπλέον, ο μαθητής συνειδητοποιώντας τα συναισθήματά του, αρχίζει να αναγνωρίζει και τα συναισθήματα των άλλων ατόμων, των συμμαθητών του. Αποκτά μεγαλύτερη ικανότητα κατανόησης των απόψεων του άλλου, βελτιώνεται η ενσυναίσθηση και η ευαισθησία του στα συναισθήματα των γύρω του. Μέσα στη σχολική τάξη, η οποία αποτελεί πεδίο κοινωνικής αλληλεπίδρασης, η ενσυναισθητική προσέγγιση της εικόνας στο μάθημα της Ιστορίας και κατ' επέκταση και στα άλλα μαθήματα δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να ακούσει προσεκτικά τους συμμαθητές του, τη συναισθηματική εμπειρία που βιώνουν οι ίδιοι παρατηρώντας την εικόνα και μέσα από αυτό να προκύψει ένας δημιουργικός διάλογος, μια επικοινωνιακή συζήτηση πάνω στο ιστορικό γεγονός ή θέμα που παρουσιάζεται και να επέλθει έτσι καλύτερη και πληρέστερη κατανόηση. Επιπλέον, ο μαθητής ακούγοντας και τους υπόλοιπους συμμαθητές του θα αποκτήσει και μια άλλη οπτική, πέρα από τη δική του, για το

ιστορικό γεγονός ή πρόσωπο που απεικονίζεται και έτσι θα το κατανοήσει καλύτερα. Η περιγραφή και η εξήγηση της εικονιζόμενης κατάστασης, ο στοχασμός σχετικά με τα συναισθήματα και τις σκέψεις των προσώπων εντός αυτής, αλλά κυρίως η κριτική τεκμηρίωση των συναισθημάτων και των σκέψεων με βάση τα δεδομένα που παρέχει η ίδια η εικόνα προωθεί περαιτέρω την κατανόηση και την ερμηνεία της και συμβάλλει στην αποσαφήνιση του συναισθήματος στο μυαλό του μαθητή (Βρεττός, 2009).

Τα συναισθήματα που προκύπτουν μέσα από την παρατήρηση της εικόνας, το συγκινησιακό στοιχείο που αναδύεται πρέπει να το προσέχουμε και για τους παρακάτω επίσης λόγους:

- Για να βοηθήσουμε τους μαθητές μας να γνωρίσουν, να εννοήσουν ότι κάθε εποχή και οι φορείς της έχουν δικό τους αξιολογικό κώδικα.
- Να κατανοήσουν ότι τα ιστορικά γεγονότα κατανοούνται και κρίνονται μέσα στην ιστορικότητά του: χώρο, χρόνο, περιστάσεις.
- Να αφυπνίζουμε το ενδιαφέρον για την ενότητα που διδάσκουμε και γενικότερα για τη σπουδή της Ιστορίας (κέρδος διδακτικό, παιδαγωγικό).
- Να εθίζουμε τους μαθητές μας να κατανοούν, να επεξεργάζονται και να ελέγχουν, όπως αναφέρθηκε στις προηγούμενες παραγράφους, τα δικά τους συναισθήματα, τις δικές τους συγκινήσεις, αλλά και των άλλων (Βώρος 1993).

Απώτερος σκοπός λοιπόν της ενσυναισθητικής προσέγγισης των ΤΠΕ στην Ιστορία είναι η βίωση συναισθημάτων, η συναισθηματική αυτοεπίγνωση και η γνώση του άλλου, καθώς και η ανάπτυξη ικανοτήτων ενσυναίσθησης.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Για την εκπόνηση της έρευνάς μας επιλέξαμε δυο κεφάλαια από την Ιστορία της Δ' Δημοτικού. Το κεφάλαιο 31 με τίτλο "Ο Μ. Αλέξανδρος καταλαμβάνει τη Μ. Ασία και την Αίγυπτο" και το κεφάλαιο 32 με τίτλο "Η πορεία προς την Ινδία. Το τέλος της εκστρατείας.". Η έρευνα έλαβε μέρος στην Τετάρτη δημοτικού του 4^{ου} δημοτικού σχολείου της Πετρούπολης, το μήνα Μάιο στη διάρκεια ενός διδακτικού δίωρου. Η διδασκαλία πραγματοποιήθηκε στο ένα τμήμα της τετάρτης τάξης και οι μαθητές ήταν 24.

Ο τύπος που ακολουθήθηκε, πάνω στον οποίο στηρίχθηκε η πορεία της συγκεκριμένης διδασκαλίας, ήταν ο εξής:

A. Διδακτικές ενότητες: Κεφάλαια 31 και 32.

B. Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές την προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου.
- Να εκτιμήσουν τις ενέργειες που έκανε για την προετοιμασία της εκστρατείας του.
- Να γνωρίσουν το οργανωτικό έργο του Μ. Αλεξάνδρου και τα σχέδιά του.
- Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολεμικά γεγονότα και την πορεία της εκστρατείας μέχρι την επίσκεψή του στην Αίγυπτο.
- Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τους λόγους στους οποίους οφείλονταν οι νίκες των Ελλήνων.
- Να γνωρίσουν το τέλος της εκστρατείας του.
- Να εξοικειωθούν με τις ΤΠΕ.
- Να αναπτύξουν θετική διάθεση απέναντι στον Η/Υ ως περιβάλλον εργασίας.
- Να μάθουν να χρησιμοποιούν τον Η/Υ ως εργαλείο για άντληση και επεξεργασία πληροφοριών.

- Να γνωρίσουν συγκεκριμένα λογισμικά τα οποία θα τους επιτρέψουν να ανακαλύψουν, κατανοήσουν εμπεδώσουν τη νέα γνώση και να αναπτύξουν την κριτική σκέψη τους
- Να αναπτύξουν οι μαθητές κριτική και δημιουργική σκέψη.
- Να ενεργοποιηθεί η διαδικασία της ενσυναίσθησης.

Γ. Διδακτικό μοντέλο:

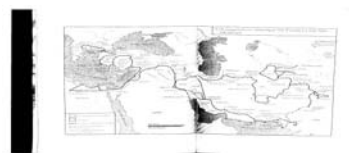
- Οργάνωση διδασκαλίας: Μαθητοκεντρική – Ομαδική – Εξατομικευμένη.
- Μορφή διδασκαλίας: Κατευθυνόμενος διάλογος.
- Μέθοδος διδασκαλίας: Ερευνητική – Παραγωγική.
- Στάδια ή φάσεις διδασκαλίας: Παρουσίαση στόχων – Αφόρμηση – Διεξαγωγή – Εμπέδωση – Αξιολόγηση.
- Μέσα διδασκαλίας: Χρησιμοποιήθηκε ηλεκτρονικός υπολογιστής και βιντεοπροβολέας. Επιπλέον κάποια μαθήματα έγιναν και στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου όπου ένας υπολογιστής αντιστοιχούσε σε 3 μαθητές κατά μέσο όρο. Αν σε μια σχολική μονάδα αυτό δεν είναι εφικτό τότε όλες οι εργασίες μπορούν να πραγματοποιηθούν από τον υπολογιστή του εκπαιδευτικού.
- Τα λογισμικά που θα χρησιμοποιηθούν είναι τα παρακάτω:
- Το διαδίκτυο με τη χρήση διαφυλλιστών διαδικτύου.
- Λογισμικό παρουσίασης (**power point**).
- Λογισμικό δημιουργίας αλληλεπιδραστικών τεστ (**Hot potatoes**)
- Πρόγραμμα οπτικοποίησης και προσομοίωσης (**Google Earth & Google Maps**)
- Αξιολόγηση: Όσον αφορά στην αξιολόγηση πραγματοποιούνταν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, αλλά και κατόπιν, ερωτήσεις κρίσης και ανοικτού τύπου, προκειμένου να διαπιστωθεί ο βαθμός κατανόησης του μαθήματος. Μετά το πέρας της διδασκαλίας ανατέθηκαν στα παιδιά ορισμένες δραστηριότητες, ώστε να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης διδασκαλίας και να δούμε εάν επετεύχθησαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν τεθεί.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι η όλη διδασκαλία στηρίχθηκε αποκλειστικά στις διάφορες ιστορικές εικόνες που προβλήθηκαν στα παιδιά και σε όποια άλλη δραστηριότητα έλαβε χώρα μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι εικόνες προβάλλονταν με χρονολογική σειρά και δε χρησιμοποιήθηκε καθόλου το σχολικό εγχειρίδιο. Επιπλέον με την προβολή των ιστορικών εικόνων αλλά και του βίντεο καλλιεργήθηκε και η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης για την οποία θα γίνει αναφορά παρακάτω.

Στη διδασκαλία μας χρησιμοποιήσαμε περίπου είκοσι εικόνες και μέσω ενός επικοινωνιακού διαλόγου προσπαθήσαμε να πετύχουμε στους στόχους μας. Εδώ έχουμε ένα μικρό δείγμα κάποιων εικόνων που χρησιμοποιήθηκαν στην διαδικασία της διδασκαλίας μας (Σχήμα 1,2,3,4,5,6).

Σχήμα 1: Αλέξανδρος και Βουκεφάλας¹

Σχήμα 2: Χάρτης εκστρατείας Μ. Αλέξανδρου²

Σχήμα 3: Χάρτης εκστρατειών Μ. Αλέξανδρου³

Σχήμα 4: Μάχη στην Ισσό⁴

Σχήμα 5: Γόρδιος δεσμός⁵

Σχήμα 6: Ο Μέγας Αλέξανδρος στη μάχη του Γρανικού ποταμού, 334 π.Χ.⁶

Με την προβολή κάθε εικόνας γινόταν συζήτηση με τους μαθητές για το ιστορικό γεγονός που παρουσίαζε οικοδομώντας με τον τρόπο αυτό την ιστορική γνώση. Παράλληλα εντάσσαμε στη διδασκαλία και κάποια βίντεο που παρακολούθησαν τα παιδιά (πατώντας μόνο τους στο διαδίκτυο τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που τους είχαν δοθεί σε κειμενογράφο - word) σχετικά με το Μέγα Αλέξανδρο ενταγμένα κάθε φορά στη σωστή χρονική αλληλουχία.

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα παρακάτω:

<http://www.youtube.com/watch?v=gJm2zAeVTfY>

<http://www.youtube.com/watch?v=pAE4MrYGUgl&NR=1>

Στο τέλος της διδασκαλίας χρησιμοποιήσαμε με τους μαθητές το πρόγραμμα google earth προκειμένου να δούμε πού βρίσκονται οι πόλεις από τις οποίες πέρασε ο Μέγας Αλέξανδρος αλλά και τα μέρη όπου έγιναν οι μάχες.

Καθ' όλη τη διάρκεια της διδακτικής διαδικασίας γινόταν και προσπάθεια από την πλευρά του εκπαιδευτικού για ενεργοποίηση της ενσυναίσθησης στους μαθητές.

Προκειμένου να επιτευχθεί η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης θέταμε στους μαθητές ερωτήσεις κατά την προβολή των εικόνων και μέσω αυτών γινόταν διάλογος. Μερικές από τις ερωτήσεις ήταν οι εξής:

- Τι συναισθήματα σας προκαλούνται βλέποντας την εικόνα;
- Τι μπορούμε να συμπεράνουμε για την προσωπικότητα του Μεγάλου Αλεξάνδρου παρατηρώντας τον;
- Ποια θα ήταν τα συναισθήματα του Μεγάλου Αλεξάνδρου;

- Πώς θα νιώθατε εσείς εάν ήσαστε στη θέση του;
- Τι φανερώνει η στάση του σώματος του Δαρείου και των Περσών στρατιωτών;
- Ποια πιστεύετε ότι ήταν τα συναισθήματα των Περσών μετά τις ήττες τους; Εσείς πώς θα νιώθατε;
- Τι νομίζετε ότι σκέφτεται σε αυτή την εικόνα ο Μέγας Αλέξανδρος;
- Εσείς πώς θα αισθανόσαστε; Ποιες θα ήταν οι σκέψεις σας;

Αυτές οι ερωτήσεις και άλλες μπορούν να εφαρμοστούν σε όλες σχεδόν τις εικόνες. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν πολύ θετικά στις εικόνες και εύκολα απάντησαν σε ερωτήσεις εστιάζοντας στα χαρακτηριστικά του Αλεξάνδρου και στα συναισθήματα από τα οποία μπορεί να εμφορείται προκειμένου να συναγάγουν πληροφορίες σχετικά με την προσωπικότητά του. Με αυτό τον τρόπο εξέφρασαν τα συναισθήματά τους, βίωσαν συναισθηματικές καταστάσεις και συνάμα άκουσαν και τα συναισθήματα των συμμαθητών τους. Γενικά, αν η ενσυναίσθηση καλλιεργηθεί μας δίνει τη δυνατότητα να βιώσουμε, να κατανοήσουμε συναισθήματα και σκέψεις δικές μας αλλά και των άλλων δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο ισχυρές διαπροσωπικές σχέσεις.

Μετά το πέρας της διδασκαλίας και την αξιοποίηση των εικόνων και του θεατρικού διαλόγου ακολούθησε η φάση της αξιολόγησης προκειμένου να διαπιστώσουμε εάν τα παιδιά είχαν κατανοήσει τα όσα είχαν διδαχθεί και συζητηθεί στο σημερινό μάθημα, εάν είχαν επιτευχθεί οι διδακτικοί στόχοι που είχαν τεθεί και είχε επέλθει ουσιαστικοποίηση της γνώσης. Βέβαια να τονίσουμε στο σημείο αυτό ότι η φύση της διδασκαλίας ήταν τέτοια που τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά στη διδακτική πράξη και μόνο τους με τη μερική καθοδήγηση της εκπαιδευτικού προέβαιναν σε κρίσεις καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας σχετικά με την προσωπικότητα, το έργο, τα συναισθήματα του Μ. Αλέξανδρου, αλλά και τα δικά τους μέσα από την εξέταση των εικόνων και του θεατρικού αποσπάσματος και μέσα από συζήτηση καταλήγαμε σε συμπεράσματα.

Στη φάση της αξιολόγησης τέθηκαν στα παιδιά ορισμένες δραστηριότητες με βάση τα όσα είχαν ειπωθεί στο διδακτικό δίωρο. Οι δραστηριότητες αυτές απαιτούσαν την κριτική και δημιουργική σκέψη των παιδιών και μερικές από αυτές βασίζονταν πάνω σε εικόνες. Πιο συγκεκριμένα τους δόθηκαν οι εξής εργασίες:

α) Με βάση τα όσα συζητήσαμε και είδαμε να φανταστείτε και να γράψετε έναν από τους παρακάτω διαλόγους:

- Διάλογος μεταξύ του Μ. Αλέξανδρου και των στρατιωτών του μετά τη νίκη τους στον Υδάσπη ποταμό.
- Διάλογος μεταξύ του Μ. Αλέξανδρου και των στρατιωτών του μετά τη νίκη τους στην Ισσό.
- Διάλογος μεταξύ του Δαρείου και των στρατιωτών του μετά την ήττα τους στην Ισσό.
- Διάλογος μεταξύ Αλέξανδρου και Δαρείου μετά τη μάχη στην Ισσό.

b) Στη συνέχεια δραματοποιήσαμε τους διαλόγους.

c) Δημιουργία και επίλυση σταυρόλεξου με το πρόγραμμα hot potatoes.

d) Φύλλα εργασίας με δραστηριότητες τύπου συμπλήρωσης κενών και αντιστοιχήσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διδασκαλία της Ιστορίας με την αξιοποίηση των ΤΠΕ κέντρισε το ενδιαφέρον των παιδιών και προσέλκυσε την προσοχή τους. Ήταν κάτι το διαφορετικό για τα παιδιά το να κάνουν μάθημα χωρίς τη χρήση του βιβλίου χρησιμοποιώντας μόνο τον ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Η όλη διδασκαλία πέτυχε πολλά και είχε θετικά αποτελέσματα και σε γνωστικό και συναισθηματικό επίπεδο. Σε γνωστικό, γιατί τα παιδιά μίλησαν για το Μ. Αλέξανδρο, εξέφρασαν τις γνώμες τους και μέσα από το διάλογο έγινε η σύνθεση της προσωπικότητάς του και του χαρακτήρα του και η γνωριμία τους με το έργο του, τις δυνατότητες του και την εκστρατεία του. Επετεύχθησαν έτσι και οι διδακτικοί στόχοι. Συνάμα, οι μαθητές εξοικειώθηκαν με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, το διαδίκτυο και ορισμένα λογισμικά προγράμματα. Σε συναισθηματικό επίπεδο ενεργοποιήθηκε η διαδικασία της ενσυναίσθησης. Βέβαια για να έρθει εις πέρας η όλη αυτή διαδικασία και διδασκαλία με όσο γίνεται θετικά αποτελέσματα θα πρέπει να έχει προηγηθεί πολύ καλή οργάνωση από τη μεριά του εκπαιδευτικού.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Βώρος, Φ. Κ. (1993). *Η διδασκαλία της Ιστορίας με αξιοποίηση της εικόνας*. Αθήνα. Βρεττός, Γ. Ε. (2009). *Αναλυτικό πρόγραμμα και σχολικό εγχειρίδιο*. Τόμος Β' Εικόνα και σχολικό εγχειρίδιο. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Βακαλούδη Αν. (2003). *Διδάσκοντας και μαθαίνοντας με τις νέες τεχνολογίες : θεωρία και πράξη : εισαγωγή στη διδακτική και παιδαγωγική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση : φιλολογικά διαθεματικά μαθήματα με τη διδακτική και παιδαγωγική αξιοποίηση των υπολογιστών και δια-δικτυακών*. Αθήνα: Πατάκης.
- Κουνέλη Ευ. (2007). *Η υπολογιστική τεχνολογία στην ιστορική έρευνα και εκπαίδευση : ανάπτυξη διδακτικών σεναρίων για το μάθημα της ιστορίας με την υποστήριξη των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Μαυροσκούφης, Δ.(2010), *Αναζητώντας τα Ίχνη της Ιστορίας*. Θεσσαλονίκη: εκδ. Κυριακίδη
- Παναγιωτακόπουλος, Χ., Πιερρακέας, Χ. & Πιντέλας, Π (2003). *Το εκπαιδευτικό λογισμικό και η αξιολόγησή του*. Αθήνα: 2003
- Στάλικας, Αν. (2004). *Η ενσυναίσθηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Berman, J. (2004). *Empathic teaching. Education for life*. University of Massachusetts Press, Amherst and Boston.
- Jewitt, C. (2009). Different approaches to multimodality. In C. Jewitt (Ed.), *The Routledge handbook of multimodal analysis* (pp. 28-39). London & New York: Routledge.
- Lacey N. (1998) *Image and Representation : Key Concepts in Media Studies* London : Macmillan
- Leander, M. K. & Vasudevan L. (2009). Multimodality and mobile culture. In C. Jewitt (ed.), *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis* (pp.135-137). London: Routledge.
- Lemke, J. (2009) Multimodality, Identity, and Time. In Jewitt, Carey, Ed. *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis* (pp. 140-150). London: Routledge.
- Tarn, W. W. (2009). *Μεγάλοι Έλληνες. Μέγας Αλέξανδρος. Τέταρτος τόμος*. Αθήνα, Σκάϊ

Για τις εικόνες:

¹Αλέξανδρος και Βουκεφάλας (Tarn W. W. 2009: 128)

²Χάρτης εκστρατείας Μ. Αλέξανδρου (<http://www.serrelib.gr/macedonia.html>)

³Χάρτης εκστρατείας Μ. Αλέξανδρου (<http://www.serrelib.gr/macedonia.html>)

⁴Μάχη στην Ισσό (www.technologia.edu.gr/.../more_Alexandros.htm) και (Tarn W. W. 2009)

⁵Γόρδιος δεσμός (Tarn W. W. 2009)

⁶Ο Μέγας Αλέξανδρος στη μάχη του Γρανικού ποταμού, 334 π.Χ. (http://www.iannisnikou.gr/hist_17.htm)